

BÁCSKA.

VEGYESTARTALMU HETIKÖZLÖNY.

Megjelen:

Minden szombat délelőtt.

Szerkesztői iroda és kiadó-hivatal:
Uri utca, Lux-féle ház.

ELŐFIZETÉSI FELTÉTELEK:

1 negyedévre	1 frt.
1 félévre	2 "
3 negyedévre	3 "
1 egész évre	4 "

Előfizetsek és hirdetések felvételnek Szabadkán, Dobay János könyvnyomdájában, Oblath Leo ur szabadkai, zentai és zombori könyvkereskedésében, Schaeffer Simon szabadkai könyvkereskedésében s Szabadkán a szerkesztői irodában.

Hirdetések díja:

Egy 6-hasábos petítor egyszeri beigtatása 6 kr., kétszerinél 5 kr. — Többszöri beigtatásnál nagy engedelményben részesülnek.

Bélyegdíj minden egyes beigtatástól 30 kr. Nyilttér sora és egyes szám ára 10 kr.

Egészségügyünk.

VI.

A múlt számban a lisztéről s annak tulajdonságairól szólván, természetesen a kenyérről kell értekezni. A kenyér jósága a készítés helyiségétől és a használt liszt minőségétől függ. A kenyérsütésnél a lisztnek következő alkatrészei jönnek főleg tekintetbe: a buzaesirpép, kemény és cukor. Ezeknek mennyiségi arányától függ a kenyér minősége.

A sütésnél a buzaesirpép változatlanul marad, a kemény kevesbedik, a cukor tartalom pedig növekedik; a eukornak egy része a kelés alkalmával lélle és szén-savanyvá válik.

Mint a gabona és liszt, úgy a kenyér is ugyanazon, vegyítékek miatt lehet ártalmas az egészségre. Homoktartalmu lisztből sült kenyér a fogak között ropog; burgonyaliszt a kenyéret nedvessé, lágyvá és szalonnássá teszi, az ily kenyér kevésbé ruganyos és hamar penészedik; bab és borsóliszt a kenyérnek nagy durvaságot, törekenységet s kesernyést kellemetlen ízű ad, s az ily kenyér hamar szárad.

A kenyérben még szervetlen anyagok is találhatók, melyek vegyészki uton kutandók ki.

A burgonya szegényebb vidékeken főlépészerül szolgál, ámbar táperjét tekintve az nem nagy, de könnyen lélvén emészthető, s igen olcsó. Cseh és Irthonban a szegényebb osztály csaknem egyedüli táplálékát képezi.

A még kinem fejlett, s hogy úgy szóljak — éretlen burgonya az egészségre ártalmas és hasmenést okoz. A csirázó burgonya pedig mérges, a benne levő solumis miatt.

A rothadt, vagy már egyszer megfagyott burgonya árulása a piacokon megtiltandó és elkobozandó.

A zöldségek különböző nemei csak egész fris állapotban, vagy ha igen célszerűen vannak eltakarítva, élvezhetők. Fonyadt, rosz szagú s penészes zöldségek árulása, mint egészségre ártalmosok, betiltandók.

A zöldség táperje esekély a nagy víztartalom miatt, minthogy könnyen hasmenést okoz.

A zöldségek különböző módon szokták eltartani: a savanyítás és összenyomás által.

Különös gond fordítandó oly növényekre, melyek ecetben szokták savanyítani, minthogy ezek annál jobbaknak tartatnak, minél inkább a zöld színt tartják meg.

A zöld színt, részint kék kő, részint rézpéznek ecetbe tevése, részint a savanyítandó zöldségnek rézüstben főzése által szokták adni: ez utóbbi mód azért is veszélyes, mert a méregtartalom több s annak jelenlétét az összehúzó ére is elárulja. Az ilyenű tápszerek elkobozandók.

A növényekről szólván, megtörténhetik, hogy a kertí növény ily mérges növényvel eserlétetik fel. E feleselés részint vigyázatlanság, részint tudatlanságból ered, mi nem ritkán az egészséget rontja meg, de az életnek is véget vet.

Az ily szerencsétlenség többnyire gyermekekkel történik, kik mérges növények magvait és bogyóit megenni szokták.

Szükséges tehát, hogy a mérges növények tanulmányozása iskolai tantárgyul vétessek fel; azonfelül az ily növények részint hű ábrák által, részint szárított s gondosan eltartott növénygyűjteményből mutatandók a növendékeknek.

A gombák légeny és eukortartalmuk miatt a tápszerekhez tartoznak; de a mérges gomba az élvezhetőtől az által különbözik, hogy az bűdös s kalapja alsó része zöldes vagy fehér. Az élvezhető gomba szagtalan, kalapja piros s szára húsos.

A gyümölcsök árulása a piacon csak akkor engedhető meg, ha azok tökéletesen érettek s romlatlan állapotban vannak.

Járványkórok alkalmával az ugorka és tök árulása éretlen állapotban nem engedendő meg, mivel ezek a cholera és vérhas kítörésekor e veszélyes kórnemeket csak előmozdítják.

A cukor a finomítás — raffinade — alkalmával vegyítettetik oly anyagokkal, melyek részint értékét esökcentik, részint az egészségre ártalmosok. Ártalmatlan vegyületei méz és gipsz, s kobaltkék, mely arra használtatik, hogy a eukornak kékes színt adjon. Az ily cukor vízben kékes oldatot ad. Ólom, horgany-éleg, s salétromsavas sok vegyileg mutathatók ki.

A méz hamisítottik: liszt, víz, méz és enyvel. A víz a mézet folyékonyvá teszi s fajsúlyát leszállítja, a liszt főzés alkalmával a mézet annyira vastagítja, hogy azt megszűrni nem lehet, vízzel keverve az edény fenekére süljed. A mézgával és enyvel hamisított méz főzés alkalmával kocsonyává válik.

Dr. Kiss György.

Gazdaszat és nemzetgazdaszat.

Az 1872. évi állambudget és a Ferenc-esatorna.

Ha a képviselőház asztalán fekvő 1872. évi állambháztartási költségek előirányzatát át tanuljuk, annak rendkívüli részében egy tétel, közlebbi érdeknel fogva bennünk mélyebb figyelmet kell. Az érintett budgetrész harmadik rovata alatt a Ferenc-esatorna ügyének előmozdítására 500,000 frt javadalmazás irányoztatik elő.

Ha tekintetbe vesszük a kereskedési iparnak a termelvény, erő s munka hasznosításánál nyilvánuló horderejét, a kereslet és kínálat közvetítése által a productóra ható buzdítását, s ebből folyólag szükségleteinknek a javak e szaporítása által elérendő kényelmes kielégítését, s jólétünket;

ha ezek után figyelembe vesszük, hogy a virágzó kereskedés alapigényei a közlekedési eszközök, melyek közt az első hely a vízvonaloknak adható;

s ha még a természet kedvezményeivel, dacára hátramaradt hydrográfiai viszonyainkat sem feledjük el;

akkor lehetetlen, hogy az előirányzó szakminister ezen eljárása iránti elismerésünket elhallgathassuk, különösen mi, kiknek meggyében fekszik a javadalmazásra célba vett esatorna, kiknek érdeke legközelebb elégitetnek ki.

Az állambháztartási szükségleteink kielégítéséhez épen nem jelentéktelenül járuló megyénk iránt tanusított ezen figyelem egyébként országos érdekü. Nem csak a megye, hanem a tisztántul termékeny alvidékei is előnyös kereskedelmi utat találhatnak e esatornán, s talán önzés nélkül 60—65 folyó mfdre tehető, ily utaink közül fontosságra nézve párhuzamba egy sem hozható vele, minthogy már a mult övtized elején a sokoldalú akadályok dacára is több mint két millió mázsa évi teherforgalommal bírt.

A megszavazás, illetőleg törvénynyé emelés iránt a szükségesség s jól felfogott nemzeti érdeknel fogva kételyünk nem lehet.

Az összeg mennyisége után indulva, ha ezen dotációról eszme-línelatnál fogva eszünkbe jut, hogy a magyar földbelintézet az 1848. 15. t. c. alapján nyert fél millió forinttal hová volt képes kifejlődni (ámbar a tárgyálladék elterését bevalljuk), mégis vérmes reményekre jogosítottunk az eredmény iránt.

Azonban, mint minden ügy, a jelemmel célba vett befektetés eredménye is a helyes kivitel-től függ. Nincsenek még láthatárunkon a körvonalok, melyek közt a kormány eljárni fog, különösen most, midőn a esatorna kezelésében egész változás állt be, nem is akarjuk találgatással az ügyet anticipálni, de annak idejében ismertjük majd, s esetleges észrevételeinkkel sem maradunk el.

Egyelőre még csak annyit mondunk, hogy az emlékezetes német-idők fogók mulasztásainak gyökeres orvoslását reméljük.

Varga János.

Közművelődés.

Csak az igazat.

E lap 47-ik számának újdonsági rovatában hozva volt, hogy mind a beltéri, mind a kültéri elemi tanítók folyamodtak fizetés felemelésért. Ugyan ott ez újdonság után az volt függeszve: „Ugy hisszük, nem elég helyesen eselekedtek akkor, midőn sorrendet nem tartanak. Kívánatos lenne, hogy az ő fizetésök is szabályoztassék (nem csak a tanároké) s állásuk biztosítottassék, még pedig rövid idő alatt.”

Midőn e sorokat olvastam, úgy gondolkodtam: az újdonság urak részben igaza van, részben nimes. Igaza van, midőn azt írja: kívánatos lenne, hogy rövid idő alatt szabályoztassék a tanítók fizetése, de nimes igaza, midőn sorrendről szól. Ugy hiszem a tanítók, mi illeti magát az állást, mind egyenlők, terheik ugyan egyek, ezen oknál fogva a kedvezményeknek is egyenlőknek kell lenni. Mint tudva van, az itt helyi tanítók (nem értem ide a pusztai tanítókat) különböző fizetéssel bírnak, az egyik 450 a másik 550 frtot s eme fizetés különbség, nem a bel- és kültér szerint van, hanem egészen önkény szerint felállítva, mi nem hogy nemes versenyre nyujtana alkalmat, hanem inkább elkeseredést szül; hallja naponként az egyenlőség igéjének hirdetését s ön maga is apostola annak, bár látja saját sorsában újra, hogy valójában csak hangzatos szó az a szép eszme.

Láttam egy érdemekben gazdag ősz tanítót a mimap, kérdezem: mennyi a fizetése uram bátyám? felelet volt: 450 frt. Hogy van az, midőn ama ifju embernek meg 550 frt fizetése van? Hja barátom uram! volt a magyarázat: én régebben választattam meg s akkor 450 frt volt a fizetés, ez pedig csak most lett tanítóvá!

Világos bizonyossága az általam mondottak igazságának e magyarázat. Szabályoztassék a tanítók fizetése azon módon miként a tanároké. Legyen egyöntetűség legelőször ebben s bizonyára meg lesz azután másban.

Nem tudom a tanító uraknak inye szerint beszélnek s teszek e? ha ajánlom fizetésök akkénti megállapítását, hogy a tanító régebbi fele 700 frtyi az ifjabb fele pedig 600 frtyi fizetést kapjon.

A leendő különbséget az új és a régi fizetés közt nem merem számokkal kimutatni, mert lényeges lenne az, de az erkölcsi haszon, mi ebből származnék bizonyára lényeges lenne, úgy, hogy biztosan mondhatnók: a mit elvesztettünk a réven, megnyertük azt a vámon. Különben is, ha ily ár felemelkedése lesz mindennek továbbra is, a tanító urak joggal követelhetik fizetésök felemelését.

Néhány helyet hozunk fel arra nézve, hogyan díjaztatnak a tanítók? Ha nem említjük is Temesvárt hol 600 frtyi fizetés és 300 ft lakás bér van, de mindjárt a szomszéd Zenta helységben 500 frt fizetés és 120 frt lakás bér van; Sıklóson 600 frt és szabad lakás; Beeskereken 550 frt és 150 frt lakás; Soprony megyében 650—600 frt 50 frt drágasági pótlék az élelem drágasági növekedése szerint és 105 frt lakás; Aradon 600 frt és természetben szép lakás; Modorban 650 frt és szép lakás. Még többet lehetne felhozni,

azonban ezt is elegendőnek hisszük arra nézve, hogy nálunk is a tanítók ügyében kell valamit tenni.

Rövideden ennyit akartam egyelőre szólani, ha tán eszmecsere, ellenkező nézetre nyújtanak alkalmat soraim, bővebben is szólандok ez ügyben.

György László.

Tanítónőképezde, nőegylet és apáca kolostor Szabadkán.

Hazánk minden egyes községe s így városunk is fölfogván a kor intő szavát, — a tömeg — a népnevelés minél előnyösebb keresztülvitelének minden eszközeit megragadja, hogy oda emelkedjék népünk, hová a művelt Európa bármelyik nemzete!

Szabadka e részben — önlizelés nélkül legyen mondva — eleget tett s a megindult áramlat termékenyítő részét maga után fogja hagyni, elsöpörvén a fölbujánzó gázt, a sötét századok még sötétebb szülötjeit.

Van tanítónőképezdénk s ez intézet messze kiható s áldásos működését nem sok idő múlva fogja érezni népünk nem csak felső, de alsó rétege is, — nők kezébe tenni le a gyermek első nevelési esiriját a modern paedagogia egyik princípiuma, — a gyermeknevelés apostolai ez eszme létesítéséért éltüket áldozták s gyermekkertek nagyhirű teremője Fröbel, ez alaptól indult ki, — és ez alapigazság teremő meg városunkban a tanítónőképezdét.

A helyb. nőegylet figyelmét nem kerülte ki, a szegény elhagyott árvák sorsa s elhatározá egy apáca kolostor létesítését, — egy árvaház vagy szeretetház pótlása tekintetéből — e föltételezésre jogosít bennünket a nyilatkozat, melyet e tekintetben a nőegyleti tagoktól, szerenéssek voltunk hallani.

Egy árvaház nők kezében, ha az kolostor nevet is visel, — csak áldásos lehet a szenvedő emberiségre. A név és ruha nem határoz, csak a cél legyen szent és a kivétel a kor követelményeinek megfelelő. Egy ily kolostor létesítését, ámbár elleni vagyunk korunk korszelleme követelményeinek szempontjából, nem tartjuk annyira veszélyesnek, de mégis azt hisszük, hogy egy árvaház apáca kolostor nélkül is létesíthető s kevesebb költséggel!

A XIX-ik század szelleme ellen azonban nem lehet nagyobb merényletet elkövetni, mintha, egy felnőtt leányok oktatása tekintetéből — apáca kolostort akarunk erőszakolni népünk nyakára és egy — talán — ősőbb intézet által a még alig életbeléptetett tanítónőképezdének kőneurentiát akarunk előállítani. A nőegylet, nem szabad, hogy hitlen legyen kimondott s tényleg életbe léptetett elvéhez, mely a felekezeti kizárta körből, már pedig, hogy ha egy apáca kolostorra fogja az inconfessionalis jelleg alatt megtakarított pár ezer forintot ajándékozni, egy városunkban

még mindaddig ismeretlen felekezetiességi vizsály faktorát fogja letelepíteni, amit azonban himni nem akarunk.

Egy városunkhoz benyújtott folyamódvány, egy ily felnőtt leányok oktatását célzó apáca kolostor engedélyezése ügyében, nem hisszük, hogy közgyűlésünk által elfogadtassék, s ha megtörténne is — mit föltételezni sem merünk — azon remény fog bennünk élni, hogy a közönség részvétlenségén fog hajótörést szenvedni. Vederemo.

Levelezés.

Pest, november 21.

A Pest városi fenyítő törvényszék nevezetes rabló per tárgyalásával van elfoglalva, a tárgyalási terem zsufolásig van naponta megtelve, a hallgatóság kíváncsi figyelemmel hallgatja órákon át az előadás menetét. — E híres pesti rablóper erősen foglalkoztatja a journalistákat, de nem is esoda, ha figyelembe vesszük azon számtalan rablási esetet, a melyeket a vádlottak elkövettek.

E. hó 14-én vette kezdetét a pesti rabló per tárgyalása s 21-én lett bevégezve, — az elnök Pajor Titusz ma mondá ki perbe fogatásukat — a per írásbelileg lesz folytatva és bevégezve.

Törvényszék elnöke Pajor Titusz, előadó Kádár Ferenc tanácsnok, bírák: Rumbach József, Pétery Antal tanácsnok és Drumár János tiszti jegyző, védő: dr. Friedmann Bernát és segédje dr. Morgenstein Ede.

A vádlottak padján ülnek: Mindtner István tolnamegyei tengelicai születésű, 39 éves, magas hajzata szőke, testalkata erős, arca halvány — kétszer volt már elítélve még pedig egyszer 2 azután pedig 12 évre, de kegyelem útján az utóbbi börtön büntetésének egy része elengedtetett.

Bognár Sándor pázmándi fehérmegyei születésű 32 éves közép termetű, barna, testalkata zámok — volt pesti eszmadia mester, de kores életmódja által eladósodván, üzlete kőzárverésen eladott.

Lukács József fehérmegyei pázmándi szül. 40 éves termetű sugár, testalkata izmos, hajzata barna, arca egészséges, előbb Pázmándon később pedig Budán mézáró, utóbb koresmáros is volt, és végre Szabó Erzsébet és Józsa Anna, Szabadi András azonban befogatása után az elővizsgálat végleges befejezése előtt a kapitánysági börtönben felakasztotta magát.

Az első vád eset volt Rátkay Mihály, hentes legény meggyilkoltatása, ezen gyilkossági eset nyomozása folytán lettek a vádlottak felfedezve, — tényállás: 1870. évi december 3-án a esőmóri után a 179-ik vasúti őrház közelében egy ismeretlen hullát találtak, erről először Nagy Mihályné tett jelentést, — a hullarendőri boncolat alá kerülvén, kitént miszerint

Rátkay Mihály orozva lett meggyilkolva, miután koponyájából s gerincéből több golyót vettek ki, ezen körülmény megerősíté egyszersmind azt is, hogy a tettesek többen voltak, mert a lövések a meggyilkoltra különféle távolból tettek — legnevezetesebb e bűntény tényálladékanak megállapításánál Gyurits Anna tanu vallomása, a ki Rátkay Mihálynak szeretője volt — a többi között azt tanusítja, hogy meggyilkolt kedvese Bognár Sándor, Mindtner István, Lukács József és Szabadi Andrásval szokott volt barátok, hogy vádlottak tudomása szerint gyanus s titkos kereset módot folytattak, kocsit lovat tartottak s néha huzamosabb ideig eltávoztak Pestről, — de a vád jogossága mellett bareol az is, hogy Rátkay meggyilkoltatása előtt való este Bognár Sándor és Mindtner Istvánnal volt együtt s azokkal el is távoztak, de leginkább felvilágosítja ez esetet Nagy Sándor, volt fogoly vallomása, a ki Bognárral egy börtönben lévén becsukva, s kinek Bognár minden nevezetesebb rablásait elmondván, a többi között elmondá neki, hogy Rátkay Mihály hentes legényt is ő gyilkolták meg — ugyanis 1870. december 3-án kiesáltak a Rákosra, s ott agyonlőtték, nehogy Rátkay, ki tanuja volt egy oszlozásuknak, minthogy részeg állapotában eszeska, őket elárulja. — Bognár határozottan tagad mindent; — a tanuk meghiteltetése után az ülés bevégeztetett.

A II-ik eset Tulez Mária kirabolatása.

A elnök d. u. 4. órákor megnyitván az ülés e rablási esetet vették tárgyalás alá:

1870. december 8-án 6 óra után reggel a buda-örsi vám közelében Tulez Mária tojásárú asszonyt 3 urisan öltözött egyén revolverekkel megtámadta, s miután jól elverték 362 frtnyi pénzt öle elrabolták.

A vád sulya e bűntényben Bognárt, Lukácsit és Szabadi terhel, ez utóbbi azonban felakasztá magát.

Tulez Mária, előhozatván Bognár, még három, hozzá hasonlóságban egyforma egyén, nem ismert a rabruhában levő Bognárra, miután azonban saját ruhájába föllőzötték, azonnal megismerte, „hogy ez azon ember, ki kocsisom fejének szegeteze pisztolyát,“ — azután elővezettetvén Lukács, ezt azonnal felismerte.

Mindketen tagadják a vádat, azonban a káros, illetve a megrabolt asszony, szemökbe ismétlé állítását.

Szembesítés után végig tekint a vádlottak padján, s a bíróság előtt megjegyzi, hogy azok között nem látja a nagy bajszu embert — ez Szabady volt, a kit azután arekópérol fel ismert.

A III-ik eset a rákos-kereszturi rablás.

November 15-én az elnök fél 10 órákor megnyitja az ülés s a fennebbi rablási esetet vették tárgyalás alá.

Október 31-én a pesti vasárról Kaba Istvánné, Kocsis Mártonné és Tóth Sándor jászberényi lakosok haza térvén, Rákos-Keresztur faluból három urisan öltözött, kocsis eljöbke sietett és megtámadta őket, míg közlök egyik a lovak száját megfogta, a másik Kaba Istvánnét a kocsiról lerántván melle körül tapogatózzott és 145 frtját öle elvette.

A szembesítés alkalmával Kaba Istvánné egyik rablóra rá ismert Szabady arekópében, a többi között jó hangulatba hozta a türelmét elhagyni látszó hallgatóságot a felismerés utáni meglepetésében tett nyilatkozata által „ez volt az, a ki engem megfogott, mint ördög a vargát.“ — Tóth Sándor a szembesített Lukácsban azon rablóra ismert, ki mellének szegeteze pisztolyát. — Tóth Erzsébet tanu, Lukácsra és Mindtnerre rá ismert.

Miután a tanuk meghiteltettek, a tárgyalás ez ügy körül befejezetett.

Czetsz Máté.

(Folyt. köv.)

Színészet.

O. Szombat, nov. 25. — Gyöngyösi Mátrai Laura jutalmául: Eglantine

vagy a művészet hatalma: Mautnortól.

A nagy számú közönség végig nézte ezen érzelmőségekkel teljes darabot, mely az itészet bonckése alatt valódi semmisségben tűnik fel és azt gondolta: Gyöngyösiné kitűnően játszott, megérdemelte, hogy színházba mentünk. — A darab egész meséje levőlen fordul meg, melyet Mari-Eglantine fivéréhez írt, ki politikai okok miatt száműzött s ez oly hangon volt tartva, hogy ki a címet nem olvasta teljes joggal szerelmes-levélnek tarthatta volna. E címet csakugyan leszakította és a borítékot is ellopatta Eggern herceg — ki a darab előtt már meglialt — mikép? az nincsen megmondva és Liechtenau Albert gróf kezébe játszatta, ki emiatt Marival — szerelmesével — szakított is; miért játszott e levél a gróf kezébe? azt nem tudhatni, a leszakított darabok pedig valmi iparodog féle ember kezeibe jutottak, — ki Roden név alatt mutatja be magát a darabban — hogyan és miért? azt ismét nem tudjuk, elég az hozzá e darabok eladtnak Eggern heregnőnek, ki azokat ismét Marinak, leánya: Charisse barátnőjének adja vissza, ki most már igazolhatná magát, de Albert gróf ez alatt Charisseba lesz szerelmes, a levél összeillesztése, boesánatkérés, nagylelkű lemondás stb. ez alatt Mari Eglantine név alatt világhírű művésznő lesz, a színházi orvos tanúesára a művészetnek szenteli magát s talán egy kisse a színházi orvosnak is, de ezt csak úgy sejtjük.

Gy. Mátrai Laura (Eglantine) jól játsza, az érzelmőségek legfinomabb műnyirozásával, csak egyszer nem volt az, aminek valóban lennie

TÁRCA.

Négy elem, belsőleg egyesülve.

(Dr. Schäffer Ottó után németből.)

Jól van, felölé az atya, ezen tan teremője Aristoteles, ő ezen elemeket, mint a testek alkotószereit, vagy mint anyagi alapanyagoknak gondolá; de nem mint mi, testeknek. Ő ezzel a testeknek csak bizonyos tulajdonságait jelöl meg, ő az anyagnak csak bizonyos állapotait tekintette; ezen tulajdonságok a meleg, hideg, száraz és nedves voltak. Csak két tulajdonságnak egyesülése által származik elem és az akkori szokás szerint, ő a tudományban az ilyen állapotot egy jelkép által jelölte meg. Gondoljunk magunknak az említett négy tulajdonság közül kettőt-kettőt egyesülve, úgy csak négy csoportot nyerhetünk, mert ugyanazon időben egy test száraz és nedves, vagy meleg és hideg és száraz, mire ő a tűzjelképét választá; meleg és nedves, a levegő jelképe által; hideg és nedves a víz jelképe által, és hideg és száraz a föld jelképe által, fejezhető ki. Ámbár ezen tan, a tudósok által körül-belül már két-száz évvel ez előtt elhagyatott, még is a mai napig föltalálható szerie elterjedve, a menyborany, vilany, iblany, stb. folyékony, csak a nyíben később azon állapotokra, a melyekben a természetes testek egyáltalában előfordul-

nak, az úgynevezett halmaz állapotra vonatnak vissza. Csak is ezen szempontból szabad az aristotelesi elemekről egyáltalában az iskolában beszélni.

De kedves atyám, interpellálta Hulda, hisz csak három halmazállapot van, mert a testek mégis vagy csak szilárdak, esepfolyások v r légneműek, s ha ezekre mi a föld, víz és levegő jelképeit alkalmazzuk, akkor mit csináljunk a tűzzel?

Ugy akkor a tűzet, hogy a rendszerhez hű maradhass, felelé a bányatanácsos, az úgynevezett súlytalanok (súlytalan anyagok) jelképeül választhatod; ezek tulajdonkép, ha szabad úgy mondanom, anyagok, melyek meg nem mérhetők, mert nem testek. Ide számíthatnak a melegség, a fény, a villanyosság és delezesség.

Ama hatvan elem, kérlé Franciska, csak szilárd, esepfolyós és légneműekre osztatnak-e? Nem, felelé Oszkár: az elemek legközönségesebben fémekre és fémdekokre (nem fémekre) osztatnak. Az első, közönséges hőmérséknel, a higany kivételével szilárdak, általánosan és a meleget és villanyosságot jól vezeték, míg a fémdekek, a meleget és a villanyosságot épen nem, vagy csak rosszul vezeték, ezek közül szilárdak a szén, kén, reteny, borany, vilany, iblany, stb. folyékony, csak a büzeny és légneműek, a fennebb említett három légnemen kívül a halvány és folyany.

Ezen beosztásnál tökéletesen igazad van, fiam, mondá erre a bányatanácsos, de ezen megkülönböztetések is nem sokára el fognak ejtetni, mert némelyeket mint pl. a retenyt, kén, iranyt, dárdanyt és mirenyt (Arsenik) igen nehéz meghatározni, hogy hová soroztassanak. Jobb tehát, ha az elemeket rokon tulajdonságaik szerint csoportosítjuk, többé vagy kevésbé közös jellegeik szerint; ez oly beosztás lenne, minőt az állat- és növénytanban már régen bírnak. Így nyernők akkor pl. az égvények csoportját: hamany, szikeny, lavany; az égvényes földek csoportját: sulyany, pirany, mészeny és keszeny; a földfémek csoportját: timany, édeny, ytrensit; a sönemzők csoportját: halvány, iblany, büzeny, folyany. Egy más csoportot képeznek: a kén, reteny, irany; egy másikat: a festeny, seleny, ólany; ismét egy másikat: a vas, eseleny, kékeny, ólany; az arany, éreny, nehény; továbbá: az ezüst, higany, réz, ólom, stb.

Hol találjuk az elemeket? Kérdé egy másik fiatal asszonyság.

Oszkár gyorsan felelt: Az elemek csak ritkán fordulnak elő tiszta állapotban, de a különböző vegyületekben egymással egyesülve találhatunk, és pedig különböző mennyiségben. Némelyek közölök a hegyeségek és a föld fölkatrészeit teszik, pl. az éleny vegyülete kővanyual, hamanyyal, mészenyuel, mások kevésbé fordulnak elő közönségesen és némelyeket

lyek oly ritkán találhatunk, hogy azokból alig lehet a vizsgálatokra eleget nyerni. Kettő pedig az égeny (caesium) és vöreny (rubidium) még elő sem állítottott.

Hogy lehet tehát tudni, hogy azok elemek, kérdé Franciska, ha még elő sem állítottattak?

Azon escthen azokra különös maguktartása által már ismert elemekkel vegyületeikből következtetjük azt, felelé Oszkár.

Nem képzeltetem magamnak, nyilatkozék Franciska, mint vizsgálhatják a vegyész után valamely test tulajdonságait, ha azt tiszta állapotban elő nem állíthatják.

Kevesse bajos is volna, kedves kisasszonykám, vága közbe a bányatanácsos, önnék azt néhány szóval megmagyarázni. A legujabb idő „szinképelemzésben“ egy igen fontos segédesszközöt adott, az egyszerű anyagokat, mint olyanokat megismerhetni. Ha ez önt érdekl, úgy egy más alkalommal szivesen mutatok önnék egy ily eszközt. A szinkép elemzővel vizsgáltnak meg vegytanilag az égi testek, a nap és a esillagok és az találtott, hogy mindannyian nem foglalknak mgukban eleműttük ismeretlen anyagokat, hanem azon elemekből állanak, melyekből földünk áll. Egy kis szűnet után folytatá a bányatanácsos: Ha mindazon anyagokat, melyeket a tudomány mai állapontjánál fogva tovább nem bonthatjuk fel, vanyual, hamanyyal, mészenyuel, mások elemeknek nevezük, úgy az még koránsem b-

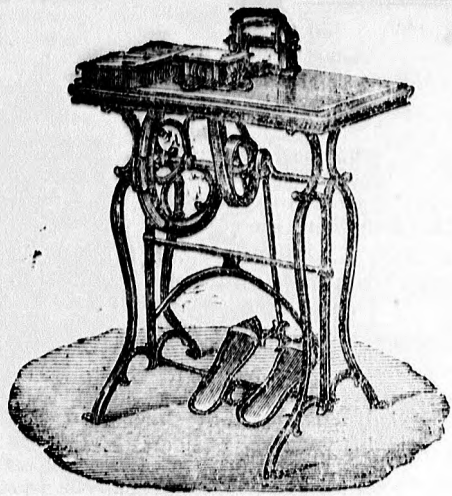
Egyré ismeret fogva, azokat laszth nyitva

Kik és Osz mos fe halvan már N (zad) is Valent legfont guszta taláta több u Lavasi kán a geztote

V. Kipi ra meg zaszta esizma

H I R D E T É S E K.

!! Részletfizetés !!

mellett megszerezhetők oly

VARRÓGÉPEK.

Melyek a munka- és időmegtakarítás eszközei, melyek amennyi családnak biztosítanak jólétet a gyors munka által, melyek a műveltebb európai államokban már egyedüli eszközök a varrásra, **nem szorulnak ajándékra** s bebizonyított tényként áll előttünk annak roppant haszna és előnye a kézi munkák fölött, — azért csak figyelemzetésül szolgáljon a n. é. közönségnek, hogy alulról **újonnán felszerelt nagy raktárban** családi-, terem-, műhely- és kézi-

2-2

varró-gépek gyári áron

nagyban és kicsinyben megszerezhetők

a legjobb és leggyakorlatibb rendszer szerint: Howe, Singer, Gower és Backer, Wheeler és Wilson-féle, eredeti amerikai **gyári áron, 5 évi jótállás és részletfizetési feltételek mellett.**

Alapos tanítást a raktárban díj nélkül adok.

Tölem nem vásárolt gépek javítása is gyorsan és jutányosan teljesíttetnek.

Fodrozógépek, legújabb harisnyakötőgépek, varrógépek egyes részei és varrógéptűk, minden rendszer szerint, továbbá gépolaj, selyem, cérna és pamut, legjutányosabb áron kaphatók.

Vidéki megrendelések gyorsan és pontosan teljesíttetnek.

Gövorokovits Albert,
Szabadkán.

DOBAY JÁNOS
könyvnyomdájában
egy tanonc
1-1 vétetik fel előnyös feltételek mellett.

Ifj. **GEIGER MÓR**
szállítási irodájában
egy gyakornok
1-1 fizetés mellett fölvetetik.
Kivántatik szép kézírás.

1-1 **BÖRNER FRIGYES,** könyvkötő
egy tanoncot kedvező feltételekkel felfogad.

és 5 évi jótállás !!

Csalás ellen óvás tételik.

A legújabb idő óta minden játékeszkeroskedő által hirdett értéknélküli órák ellen — többek felszólítására — óvást kibocsátani kötelességemnek tartok, nehogy a n. é. közönség oly annyira csúfosan megkárosuljék.

Mi minden nálunk megvett óráért 5 évig jót állunk s nem tetsző órákat másokkal felcserélünk, mi elég bizonyíték házuk szilárdságáról.

ÁR JE G Y Z É K E

a legjobb és legolcsóbb

Ó R Á K N A K A V I L Á G O N.

FROMM FÜLÖP

legnagyobb gyára Ausztriában, Rothenthurmstr. 9. a Wollzeilevel szemben,

BÉCSBEN.

Csak 90 kr. egy párisi bron-

Csak 7 frt. egy valódi angol

Csak 8, 9, 10 frt egy valódi henger-óra, kristályüveg-, másodperemutatóval, valódi talmiarany-lénc-, medaillon és jótállási jeggyel.

Csak 12 frt egy ezüst hengeróra, erős kristályüveg, léncel, medaillon talmiaranyból és jótállási jeggyel.

Csak 15 v. 20 frt egy valódi horgonyóra, savonett, dupla fedéllel legfinomabb vésstetel valódi talmiarany lénc és jótállási jeggyel.

Csak 12 v. 13 frt egy valódi óra, duplafedél-, talmiarany léncel és medaillon.

Csak 18, 20, 25 frt egy valódi horgonyóra, duplafedél-, talmiarany lénc- és medaillon.

Csak 15 v. 17 frt egy angol les remontoir-óra, a legerősebb kalyberű üveggel, kristályüveggel, nikkelművel, valódi esimos talmiaranyba foglalva. Ezen órák a többiek felett azon előnyvel bírnak, hogy azokat kules nélkül lehet igazítani és felhuzni. Hy órához mindenké egy talmiarany léncet, medaillont ingyen jótállási jeggyel kap.

Csak 12 frt egy valódi angol talmiaranyóra, henger, legújabb fazon, duplakristály üveggel, hol a mű is elzárva látható, talmiarany lénc, medaillon, valamint jótállási jeggyel.

Csak 12 frt egy talmiarany óra, kettős köpenyvel, savonette, rugra, kristályüveg- és nikkelművel, valódi talmiarany lénc- és medaillon, valamint jótállási jeggyel.

Csak 12, 15, 17 frt egy egészen kisdíj aranyozással, nemkülönbön valódi talmiarany nyakláncel és jótállási jeggyel.

Csak 17, 18 frt egy valódi angol fin. tűzarány, ezüst chronometer-óra kettős köpenyvel, finoman zománcozva, kristályüveggel finom talmiarany léncel, medaillon és jótállási jeggyel.

Csak 17 v. 20 frt legfinomabb ezüst horgonyóra 15 rubinra legfinomabb talmiarany lénc- és medaillon.

Csak 19—22 frt legfinomabb ezüst remontoir-óra kristályüveggel és talmiarany léncel.

Csak 22, 25, 27 frt arany női órák lénc-, medaillon- és jótállási jeggyel.

Valamennyi órák első minőségűek és más esekélyőbb minőségűekkel fel nem cserélendők.

Továbbá:

Ezüst hengerórák

duplafedél 15—17

kristályüveggel 14—17

horgonyórák

15 rubinnal 16—19

finomabb ezüst köpeny 20—23

dupla fedél 18—23

finomabbak 24—28

hadsereg-órák, duplafedél 24—28

remontoirs kongyenél felhuzandók 15—30

Remontoirs duplafedél horgony-hadsereg-remontoirs 35—40

38—45

Arany női órák

zománcozva, 4—8 rub. 30—36

női órák zom. gyémántokkal 38—40

kristályüveggel 36—45

női órák dup. f. 8 rub. 40—48

zom. gyémántokkal 45—60

horgonyórák 15 rubinnal 35—40

finomabbak ar. köpenyvel 55—66

horgonyórák

arany fedél 65, 70, 80, 90, 100 120

horgony, kristályüveg 45—75

Arany chronometerek remontoirral v. anélkül 250, 500, 1000 frt.

Arany remontoirai dupla fedél 110, 120—150 frt.

Ezüst óraláncok 2,50, 3, 4, 5, 6, 7, 10—12 frt.

Arany óraláncok 18, 20, 25, 30, 35, 40, 50, 60, 70, 80, 90, 100 frt.

Felkötők órával 7 frt.

órával, melyek gyertyát gyújtanak 9 frt.

Biztonsági készülék fűrálövéssekkel, pirok a legmagasabb áron elfogadott-melyek egyuttal gyertyát gyújtan. 14 frt.

Párisi felkötők elegans bronzetokban 12, 13, 14 frt.

Pompás zeneművek, *melodionok* égi hangokkal *mandolinum tremolóval*, Strauss, Ziehrer, Offenbach, Mayerbeer, Rossini stb. legújabb darabjait játézzák, 1 zenemű 4 áriával 7, 80, 6 áriával 18 frt.

Fénykép-album zenével 8, 10, 12—15 frt.

Dohány-szelencék zenével 7,50.

Szivar-katályák zenével 18 frt.

Varró-órák zenével 15 frt.

Ingaórák saját készítmény 5 évi jótállással.

Minden napra felhuzandó 10, 11, 12 frt.

Minden 8 napra felhuzandó 16, 17, 18, 19, 20, 22 frt.

Ugyanolyan félóra- és óraütéssel 30, 33, 35 frt.

Ugyanolyan negyed- és félóraütéssel 48, 50, 55 frt.

Hónapi szabályzók 28, 30, 32 frt.

Iroda-órák 10, 15, 20 frt.

Kávéházi órák 15, 25, 30 frt.

Nagy műterem javításokra.

Régi órák, melyek gyakran becses családi emlékek, megjavíttatnak. A javított óra 5 évi jótállással 1,50, 3, 5, 10 forint.

Egyedüli raktára

valódi angol óráknak E. és Emanuel E.-től Londonban.

Különös kinevezés folytán ő felsége Victoria királynő udvari szállítója, ugyancsak ő k. fensége a walesi és edinburghi hercege, nem kevésbé a török császár és portugáli királyé.

Levélbeli megrendelések

az *összegek előre beküldése* vagy *postai utánvétel mellett* 24 óra alatt teljesíttetnek és a kívánatnak meg nem felelő cikkek a legközelebbesben kieszérltetnek.

Gyárunk árai mindig alacsonyabbak mint bárhol a legolcsóbbak és berendezéseinket folyvást a kor színvonalán állunk.

Mindenki ki újakat rendelni óhajt.

Mindenki ki régüt újra akar kieszérlni.

Mindenki ki rozszabtat jobbra akar kieszérlni, kéri, hogy a céghez forduljon.

Régi arany és ezüst, állampapírok a legmagasabb áron elfogadott-melyek fizetési képen.

FROMM FÜLÖP

óra-gyára, Rothenthurmstrasse 9. Bécsben.

PURGLEITNER J.-FÉLE

általánosán kedvelt orvosság kitűnő hatásának bizonyult

S T E I E R F Ü N D Y

mindig friss minőségben kapható Szabadkán: Reisner A. S. fűszerkereskedésében. Üvege 87 kr.